

Lod Hans' saga

Af Henning Olsen

Barndom og ungdom

Lod Hans blev født den 6. maj 1818 hos Laust Sørensen i Grønnerup, formentlig i laden, hvor hans forældre Peder Holst og Bothilde Cathrine Johannesdatter overnattede på deres omflakkende rakkerliv. Han blev døbt Hans Rasmus Pedersen den 11. maj i Strandby kirke. Strandby – Farsø kommune blev således hans fødested og forsørgelseskommune.

Faderens rigtige navn var Hans Rasmus Willadsen. Navnet Peder Holst havde han fra et udygtighedspas (dokument, der tilkendegav, at den pågældende person var uegnet til militærtjeneste) udstedt af sessionen. Han havde købt det af en ham ukendt person mellem Kolding og Vonsild for et sølvlommeur. Han var af den opfattelse, at passet gav ham ret til frit at færdes rundt i landet. Lod Hans' rigtige efternavn er således Hansen, som han også senere bruger med den navneforvirring, det medførte.

Forældrene tilhørte de jyske rakkere, som vandrede rundt og levede af tiggeri, småjobs og småkriminalitet. Det var tilsyneladende rent tilfældigt, at de opholdt sig i Strandby sogn på fødselstidspunktet.

Sin barndom og ungdom tilbragte han sammen med forældrene med at flakke rundt i Jylland. Hver gang han søgte arbejde, blev han afvist på grund af sin baggrund. Han fik aldrig nogen skolegang og blev først konfirmeret i 1839 som 21 årig, medens han afsonede en dom for løsgængeri i Viborg arrest. Han lærte som barn at spille på violin, og violinspil bidrog også til livets opretholdelse. I perioden 1835-39 blev han 3 gange dømt for løsgængeri med henholdsvis 40 dages simpel fængsel, 8 måneders forbedringshus og 1 års forbedringshus. Efter løsladelsen i 1839 søger han ikke fast arbejde, men prøver at opretholde livet med glarmesterarbejde og ved at fremstille bliktoj.

Han er soldat ved 11. Liniebatallion i Aalborg i tiden 1841/42 – 43.

Navnet "Lod Hans" har han sikkert fået som led i rakkerlivet, hvor han loddede blikvarer og lignende for folk som et bidrag til livets opretholdelse.

Bopæl i Tandrup

Under militærtjenesten søger han i marts 1842 Strandby- Farsø sogneforstanderskab om anbefaling af en ansøgning til amtet. Han ønsker at nedsætte sig i Strandby sogn som skorstensfejer og blikkenslager samt, at han herudover også

må få dyr. Han ønsker dog, at tilladelsen må omfatte hele Gislum herred. Sogneforstanderskabet fandt sig dog ikke beføjet til at anbefale ansøgningen. I juni 1843 ansøger han på ny om en anbefaling, når hans tjenestetid som soldat er udløbet, idet han oplyser, at han har købt en jordlod i Tandrup. Sogneforstanderskabet anbefaler ansøgningen med bemærkning om, at man er ubekendt med jordkøbet. I august 1851 anmoder han på ny om en anbefaling af en ansøgning til amtet om, at han må drive glarmester og blikkenslagerforretning i hele Aalborg amt. Sogneforstanderskabet anbefaler, at hans bevilling ændres til at omfatte Aars og Sleth herred samt Strandby og Farsø sogne og, at den også omfattede skorstensfejning. Årsagen til denne ansøgning var, at Strandby og Farsø sogne i 1850 var flyttet fra Gislum Herreds jurisdiktion (Hobro) til Aars og Sleth herreds (Løgstør) samt, at ændringen kunne skaffe ham en videre kreds for sin virksomhed og fortjeneste ”som han vel kunne behøve”. Den kongelige bevilling forelå den 27. februar 1852.

Lod Hans blev gift den 27. december 1843 med Else Cathrine Pedersdatter fra Estvad sogn. Hun var datter af den kendte rakker Peter Lind. Vielsen foregik i Salling kirke i Vesthimmerland. Else var flyttet til Brøndum den 1. november 1843 som tjenestepige. Umiddelbart efter vielsen flytter hun til Tandrup.

Lod Hans havde forinden samlevet med Mette Catrine Andersdatter omkring 1834-36 og med Maren Andersdatter omkring 1836-40, med hvem han havde et barn, født omkring 1837. Begge samleversker også dømt for løsgængeri. Det må formodes, at de har tilhørt rakkerfolket. Men der er i øvrigt ikke oplysninger om forholdene. I perioden 1843 – 57 får parret 5 børn. Rasmine født 28/1 1846, Daniel Christian født 26/4 1847, Hans Rasmus født 12/4 1850, Peter født 4/2 1853 og Carl Peter født 23/1 1856. I den periode lever han tilsyneladende et roligt liv med sin familie med lidt arbejde, suppleret med fattighjælp.

I 1848 blev Lod Hans indkaldt til militæret i forbindelse med 1. Slesvigske krig. Familien fik den normale krigsunderstøttelse, men herudover bevilgede sogneforstanderskabet en reparation af huset. Endvidere skulle gårdmand Niels Olsen forestå tørvegravningen m.v. for familien.

I 1854 bygger Lod Hans et nyt hus på en grund, matr. nr. 4a Tandrup, i nærheden af Tvillinghøjene i den nuværende Urhøje Plantage. Uheldigvis blæser huset omkuld to gange efter, at det var rejst. Da Hans ikke havde økonomi til at rejse huset en tredje gang, bevilger Sogneforstanderskabet et lån af fattigkassen på 20 Rd., som skulle tilbagebetales med 5 Rd. årligt i de følgende 4 år. Huset var på 6 fag opført i mur og bindingsværk.

I juni 1856 drøftede sogneforstanderskabet en henvendelse til amtet om støtte til anbringelse af lod Hans's søn Daniel Christian, som var ”idiot”, på anstalten Gl.

Bakkehus i Valby. Anstalten var oprettet i 1855 som helbredelsesanstalt for ”idiotiske, svagsindige og epileptiske børn”. Anbringelsen skulle dog være betinget af, at den kunne ske på rimelige økonomiske vilkår i ikke for lang tid og med gode muligheder for forbedring. Til trods for en positiv lægeerklæring og et tilsagn fra amtet om at betale halvdelen af omkostningerne inden for en ramme på 100 Rd. over en toårig periode, var sogneforstanderskabet tøvende over for at træffe en beslutning. Den 17. marts 1857 afholdtes derfor en folkeafstemning blandt de stemmeberettigede i kommunen om anbringelsen. Her vedtog et flertal at se tiden an til Daniel Christian blev 12 år. Det tilsyneladende rolige familieliv fik en brat ende i efteråret 1857.

Tyvetogt, dom og tugthus

Ægteparret var sammen med Christen Christensen Blære også kaldet Ilderen på Bjørnsholm marked den 30. september 1857, hvor de stjal 2 firkantede fruentimersjaler og et langt såkaldt kåbesjal, vurderet til 4 Rd. 3 Mark, som lå under en agestol ved siden af en vogn. Senere samme dag stjal de et stykke hvergarn på ca. 25 alen indsvøbt i et tørklæde, som lå under en fodersæk på en vogn. Hvergarret tilhørte sognefoged Jens Jensens kone i Risgårde og var vurderet til 17 Rd. 1 Mark. Kosterne blev senere fordelt i ægteparrets hjem, således at ægteparret fik hvergarret og det ene sjal, medens Ilderen fik resten samt et skørt tilhørende Else Kathrine og 1 Rd.

Tyverierne fortsatte den 3. november 1857 om eftermiddagen i mørkningen, hvor de stjal 2 dynevår fra købmand Th. Kragh i Nibe til en værdi af 9 Rd. 2 Mark. Dynevårene syede Else Kathrine om til 2 dyner med fyld, som ægteparret selv benyttede.

Den 11. november 1857 på en markedsdag i Hobro stjal de 2 hestedækkener, vurderet til 7 Rd., fra købmand Jens Kraghs butik. Ægteparret brugte hestedækkenerne som sengetæppe. Ilderen fik som sin del en frakke af Lod Hans.

Tyvetogterne resulterede i, at Lod Hans og Else Cathrine den 23. marts 1858 blev idømt henholdsvis 1 års og 8 måneders tugthus ved retten i Løgstør. Denne dom blev skærpet ved Viborg Landsoverrets dom den 6. september 1858 til 1 års tugthus til hver. Dommene blev yderligere skærpet ved Højesterets dom af 21. december 1858, hvor de begge blev i dømt 2 års tugthus. Den 6. januar 1859, 16 dage efter dommen, blev de indsat i Viborg Tugthus.

Der er ikke noget fotografi af parret, men deres signalement fremgår af fangeprotokollen:

Lod Hans var 66 ¼ tommer (168 cm) høj, middel af bygning, blå øjne, spids næse og mørkt hår. Han har tatoveret navn og ”1839” på højre hånd. Det er oplyst, at han kan læse men ikke skrive.

Else er 61 tommer (155 cm) høj, har stærke lemmer, blå øjne, blondt hår og opstoppet næse. Kan læse men ikke skrive. Begges opførsel under opholdet betegnes som god.

Børnene

På grund af forældrenes arrestation måtte sogneforstanderskabet træffe de nødvendige foranstaltninger med hensyn til børnene. I maj 1858 blev der truffet aftale med lokale gårdejere og husmænd om anbringelse af de hjemmeværende børn mod betaling.

Rasmine tjente hos Kjærgaard og var som sådan forsørget. Christian Daniel blev anbragt hos husmand Christen Sørensen for 2 td. byg og 2 td. rug samt 25 Rd. Carl Peter blev anbragt hos gårdmand Peder Gregersen, Tandrup for 1 td. rug og 16 Rd. Rasmus blev anbragt hos Jacob Christensen i Vestergaard for 1 td. rug, 1 td. byg og 10 Rd. Han blev i december 1858 anbragt hos gårdejer Jens Larsen i Strandby. I oktober 1860 vedtog forstanderskabet at sende ham på opdragelsesanstalten Flakkebjerg ved Slagelse, da det viste sig umuligt at få ham anbragt i sognet ”på grund af hans karakter, som gør ham kvalificeret til anbringelse på opdragelsesanstalten”.

Under opholdet i Viborg tugthus fødte Else Cathrine den 9. februar 1859 sønnen Anton. Den 31. december 1859 anmodede Stiftsamtet sogneforstanderskabet om at afhente barnet. Stiftsamtet præciserede, som svar på henvendelse fra forstanderskabet, at barnet ikke alene var forsørgelsesberettiget i kommunen, men at Strandby sogn også måtte anses som barnets fødested. Forstanderskabet aftalte herefter med husmand Jens Christian Christensen, at han for det kommende år forsvarligt skulle klæde og pleje barnet for 22 Rd. samt, at han og hustruen skulle hente barnet den 8. februar 1860 i Viborg.

Tvangsauktion

Samtidig med arrestationen traf Herredsfogeden i Løgstør de nødvendige foranstaltninger til at sikre, at der var tilstrækkelige midler til at dække sagsomkostninger og erstatninger. Allerede den 10. april 1858 blev der foretaget en sequestrationsforretning – dvs. en retsakt hvorved man sikrede sig, at Lod Hans’ ejendele var sikrede til dækning af sagsomkostninger og erstatning m.v. ved et senere udlæg og auktion.

Ejendommen blev solgt på auktion den 10. marts 1859 til husmand Chresten Pedersen Greth, Tandrup for 180 Rd. Præstegårdsforpagter Hans Chr. Christensen stillede selvskyldnerkaution for beløbet.

Løsøret blev solgt på auktionen for 43 Rd. 3 mark og 7 skilling.

Auktionen var startet den 5. januar 1859 for inddrivelse af sagsomkostningerne på 332 Rd. 4 mark og 6 skilling, men fik dog ikke noget glat forløb. Strandby – Farsø sogneforstanderskab protesterede mod auktionen og ”bønfaldt” den 17. januar 1859 Aalborg Stiftsamt om at pålægge Herredsfogeden at standse auktionsforretningen. Som begrundelse anføres, at Lod Hans gennem en årrække har modtaget fattighjælp, ”hvorfors fattigvæsnet bør have disse udgifter dækket forlods.” Endvidere anføres problemet med husning af familien, når de løslades fra tugthuset.

Da denne henvendelse ikke gav noget positivt resultat, rettede man den 31. januar 1859 henvendelse til amtsrådet. Denne henvendelse var ligeledes uden virkning. Under auktionssagen mødte gårdejer Søren Christensen, Farsø med et tinglyst pantebrev på 250 Rd., som var udstedt af Lod Hans den 21. februar 1858 for et lån på 250 Rd. med sikkerhed i ejendommen. Det er ikke oplyst, hvad der er årsag til udstedelsen af pantebrevet, eller hvad lånet skulle bruges til. Resultat blev at auktionsprovenuet blev delt mellem staten og Søren Christensen i forhold til beløbenes størrelse.

Livet efter løsladelsen

Jens Plougs bus i Grønnerup. "Ploughuset", der er opført af murer Johannes Villadsen, Snovl-Johannes, ejedes i sin tid af Lod Hans. En af hans sønner tændte i sindsforvirring ild under et køkkenbord, fordi han frøs. Det kunne ses mange år efter. Ude ved fjorden skimtes Stistrup. Huset findes stadig

Den 6. januar 1861 blev Lod Hans og Else løsladt fra tugthuset og vendte tilbage til Strandby sogn. Hvor de umiddelbart tog ophold efter løsladelsen er uklart, men

proprietær Weinschenck, Gunderupgård meddelte sogneforstanderskabet den 10. maj 1861, at han havde solgt sit hus i Grønnerup (Ploughuset, Grønnerupvej 67) til Lod Hans for 40 Rd. Beløbet skulle afdrages rentefrit med 4 Rd. årligt. Hans havde dog allerede den 10. januar indvilget i at overtage de to mindste børn mod betaling. I 1863 overtager han plejen af sønnen Daniel (der er idiot) mod betaling, ligesom han overtager sønnen Peter uden betaling. I perioden 1861 – 68 får de yderligere 4 børn: Christine 26/10 1861, Imanuel 30/5 1864, Kirstine 6/1 1866 og Niels 9/5 1868.

Efter løsladelsen er der stille om Lod Hans bortset fra, at han flere gange søger sognerådet om økonomisk hjælp, som bevilges ham primært i naturalier. Herudover fik han betaling for pleje af Daniel.

Sognerådet indstiller ham i perioden 1878 – 83 flere gange til Landboforeningens præmie for opdyrkning af hede og træplantning.

Omkring 1884 flytter ægteparret med sønnerne Emanuel og Daniel til Kirkbæk, hvor sønnen Carl Peter, der var fraskilt, havde købt en gård. I 1885 begår Carl Peter og Emanuel bedrageri mod en nabokone og blev dømt herfor i 1886. Else havde også været involveret i sagen og blev derfor indsat i Viborg arrest, hvor hun tog sit eget liv den 11. december 1885. Hun blev begravet på Viborg kirkegård den 17. december 1885.

Carl Peter blev samtidig dømt for vold mod forældrene. Bl. a. havde han slået Else med en hammer. Opholdet hos sønnen må have været en blandet fornøjelse. Der var flere klager over behandlingen, og på et tidspunkt overvejede Strandby – Farsø sogneråd at hjemtage familien. Lod Hans blev boende hos Carl Peter til sin død den 8 marts 1891. Han blev begravet den 15 marts 1891 på Vinkel kirkegård ved Højslev.

Med flytningen var Strandby- Farsø kommune ikke ude af billedet, idet kommunen var forsørgelseskommune og måtte dække de udgifter Romlund og senere Vinkel kommune havde, samt betale plejeløn til Carl Peter for Daniel. Der var en stadig prutten om plejelønnen. Seneste betaling var den 17. marts 1891, hvor Carl Peter bad om 50 kr. til begravelsen. Sognerådet bevilgede 20 kr. Efter Lod Hans' død overtog sønnen Emanuel plejen af broderen Daniel. Strandby – Farsø kommune måtte også bridrage til nogle af børnenes og børnebørnenes underhold. Særlig bekostelig var sønnen Hans Rasmus Hansens søn Emanuel Anton, der allerede som dreng blev arresteret for tyveri og bedrageri i København. Han blev herefter anbragt på opdragelsesanstalten Ladegården ved Kolding, og kommunen måtte dække halvdelen af udgifterne hertil. Senere måtte man refundere Københavns kommune udlagt alimentationsbidrag. I februar 1897 bevilgede sognerådet

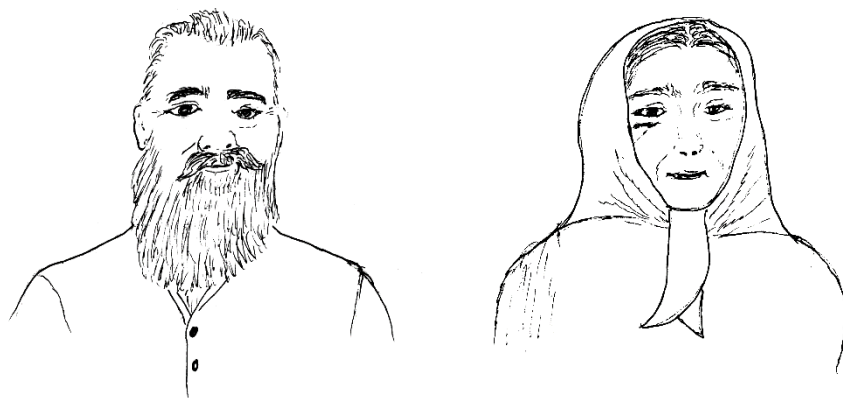
100 kr. til hjælp til, at han kunne udvandre til Buenos Aires, hvilket dog ikke skete, og pengene blev sendt retur.

Peder Hansen Lind

Peder Hansen, som tog sin morfars efternavn ”Lind”, er den eneste søn, som fik et varigt ophold i Strandby – Farsø kommune.

I forbindelse med forældrenes arrestation blev Peder sat i pleje først ved Niels Ladefoged i Tandrup og derefter ved sognefoged Morten Pedersen i Fandrup, men flyttede hjem til forældrene i januar 1863. I maj 1868 blev det aftalt, at Lod Hans mod betaling skulle lære Peter sine håndteringer (blikkenslager- og glarmesterarbejde), så han kunne forsørge sig selv. Aftalen blev forlænget flere gange indtil 1871.

Den 16. februar 1877 bliver Peder gift med Ane Kirstine Thomsen fra Grønnerup, som er knap 54 år, altså 30 år ældre end Peder. Parret blev skilt efter kort tid, og Ane Kirstine dør den 18. oktober 1883 som fattiglem. Peder opholder sig hos forældrene fra 1878 til 1880 og måske i længere tid og modtager samtidig fattighjælp. Ved folketællingen i 1880 er han anført som blikkenslager. I løbet af 1880’erne tager Peder på valsen og ender i Snejbjerg sogn ved Herning, hvor han den 10. oktober 1889 bliver gift med Ane Johanne Mølbak, kaldet Hanne.

Peder Lind og Hanne Lind tegnet af Kjeld Stephansen

Under opholdet i Snejbjerg bliver hans ben beskadiget ved ”et uheld”. Ved en senere lejlighed har Peter betroet Lassen Stephansen, at det var sket i et slagsmål, men han turde ikke sige det, da han var bange for at miste fattighjælpen. Strandby-

Farsø sogneråd var i hvert fald skeptiske, idet rådet i marts 1892 modsætter sig at få ham hjemsendt med den begrundelse, at ”det endnu ikke er oplyst, at han er uarbejdsdygtig, idet man formener, at hans omtalte benskade ikke er af den betydning, at han ikke kan erhverve noget til sit og konens underhold”.

I juni 1894 vedtager rådet, at han skal hjemsendes snarest mulig, da han er indlagt på Herning fattiggård. I juni 1895 lejer han det tidligere fattighus på Farsø Byjord for 10 kr. årligt. Senere flyttede familien herfra til en jordhule, som han gravede ind i en brink i en grusgrav syd for Farsø.

Jordhulen:

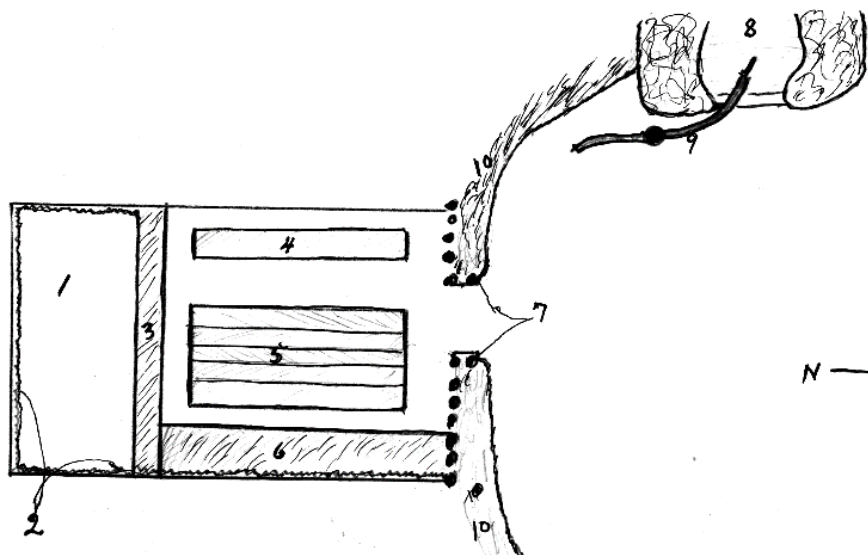
1. Tag af søgræs og lyng-2. Gavlf af brædder - 3. Græstørv - 4. Dør, indvendig pap - 5. Pæl med jernkrog - 6. Ildsted af granit - 7. Rå side af grusgrav - 8. Her dansedes til fest

I juni 1898 anmoder han om hjælp til at bygge et hus på et stykke hede syd for Farsø ved det nuværende Søndervang. Hedearealet havde han købt af Jens Vittrup. Sognerådet vedtog, at han måtte nedbryde et gammelt hus og bruge materialet til at bygge det nye. Ydermurene og tag blev opført af brødrene Stephansen, medens Peter selv skulle sørge for resten, hvortil han brugte nedbrudsmaterialet.

I de følgende år er der jævnligt ansøgninger fra ham om hjælp til tøj og brændsel. I december 1906 klager han til stiftsamtet over størrelsen af fattighjælpen. På den baggrund forhøjer sognerådet hjælpen fra 15 kr. om måneden til 18 kr. Dog med den klausul, at han afholder sig fra overdreven nydelse af spiritus.

Tværsnit af jordhulen:

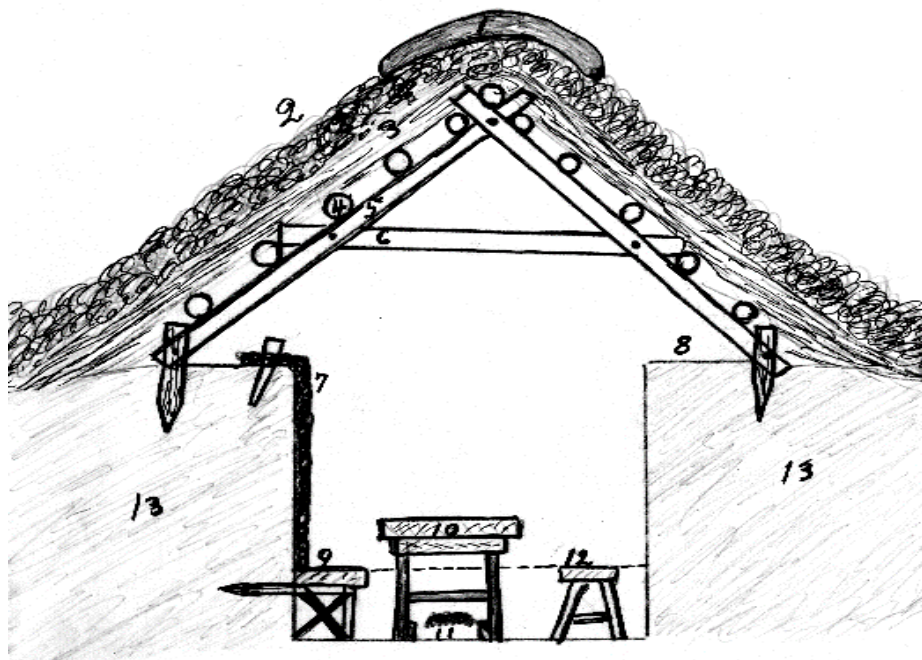
1. Seng. Hø med mynter oven på lyng - 2. Græsmåtter - 3. Sengekant og bæk - 4. Løs bæk - 5. Bord - 6. Fast bæk - 7. Rafter - 8. Ildsted - 9. Svingkerog

Hanne dør den 7. august 1911, og Peder Lind retter henvendelse til sognerådet om, at hans bopæl bliver solgt. I november 1911 sætter sognerådet Peder Lind i pleje hos Søren Jensen i Dammergård for 275 kr. årligt. Han beder sig i februar 1912 fritaget at have Peter Lind i pleje, da han er umedgørlig. Peter bliver herefter anbragt på forsørgelsesanstalten i Aalborg

I 1914 opholder han sig i Vognsild hos Hannes datter Inger Ane Mariane Mølbak og hendes mand Anton Hansen. Stiftsamtet resolverer i den forbindelse, at han ikke kan hjemsendes til Strandby- Farsø kommune som forlangt af Gislum – Vognsild kommune.

I 1917 er han tilbage i Strandby – Farsø kommune, idet sognerådet bevilger ham et kunstigt fodstativ. Senere samme år afslår rådet at give ham et tillæg på 5 kr. månedligt til fattighjælpen. I 1925 bor han hos arbejdsmand Jens Nielsen Dahlsen i Farsø som pensionær og er i folketællingslisten samme år benævnt som fhv. handelsmand og aldersrentenyder. Jens Dahlsens kone, Ane var barnebarn af Hanne. Peter Lind forsvinder herefter fra Farsø. Det har været nævnt, at han flyttede til Viborg og døde der i 1928 eller 29, men der er ikke fundet dokumentation herfor i kirkebøgerne.

Lodret snit af jordhulen:

1. Mønningstøv - 2. Lyng - 3. Sogras og hvene - 4. Lægter - 5. Spær af runde rafter - 6. Hanebånd - 7. Græsmatte - 8. På balken havde munken sin plads - 9. Fast bæk - 10. Bord - 11. Her opbevarede det, som ikke måtte fryse - 12. Løs bæk - 13. Jord

Lindenberg

En rakkerfamilies tilfældige overnatning i en lade i Grønnerup med en fødsel til følge, blev således en dyr fornøjelse for Standby – Farsø kommune, men helt i overensstemmelse med den dagældende fattiglov, hvorefter kommunen var forsørgelseskommune.

Kilder:

Forhandlingsprotokollerne 1842 – 1938 for Strandby – Farsø sogneråd

Folketællingerne 1834 – 1925

Kirkebøgerne for Strandby, Farsø og Viborg søndre sogn fra 1817 - 1931

Aars-Sleth Herred sager til auktionsprotokollen 1859

Viborg tugthus fangeprotokoller mandsfanger 1849-74, kvindefanger 1850-70

Kjeld Stephansen: Folk på Heden (utrykt)

www..rakker.dk

Højesteretstidende 1858 side 582 – 586